

boek bespreking

**Dorian de Haan
IN DE PRIJZEN**

De Gouden Griffel

Ook voor het jaaraanbod 1981 heeft een jury, ingesteld door de CPNB, zich gebogen over de vraag welke tien kinderboeken 'in kwalitatief opzicht uitmunten'. *De eend op de pot*, van Nannie Kuiper is dit jaar gaan strijken met de eer en de gouden griffel.

Het toekennen van een 'gouden' prijs schept verwachtingen: het beste boek uit 1981! Dat moet iets bijzonders zijn! En zo lees je dan *De eend op de pot*: als een boek dat een jury bekroont met goud. Wat is daar zo bijzonder aan? Wat waren daarvoor de criteria van de jury? Het juryrapport is daar summier over: 'De tekst gold weliswaar steeds als leidraad, maar die werd in een aantal gevallen doorkruist door zwaarwegende argumenten van andere aard. De jury hanteert geen vast sjabloon van criteria dat toepasbaar is op elk boek van welke aard dan ook. In feite stelt zij dat elk boek zijn eigen criteria aandraagt, op grond waarvan het moet worden beoordeeld.'

Punt. Welke criteria zou *De eend op de pot* aandraagen? Dat het, omdat het een prentenboekje is voor peuters en kleuters als zodanig moet worden beoordeeld? Dat het, omdat de tekst een verzameling van gedichtjes is, op stijlkenmerken eigen aan gedichtjes, moet worden bekeken? Ja, rede-

lijk. Maar de criteria daarvoor? De jury heeft ze wel, maar je krijgt ze niet. We mogen ze aflezen uit het lovende commentaar in het juryrapport.

Een verhaal voor peuters en kleuters

Marijke heeft een pot met een eendekop, en die slaapt ze overal mee naar toe. Probleem van peuters en kleuters: ze durft niet op de grote-mensen-wc. Op een dag raakt ze de pot kwijt bij een jarig vriendje. 's Nachts plast ze in d'r bed. Maar als haar vriendje opbelt dat de pot gevonden is en dat-ie hem terugstuurt, durft ze opeens wel. 'Dat kan overigens alleen omdat haar ouders haar angst geaccepteerd hebben — het grondthema van het verhaal', aldus het juryrapport. Wat moeten peuters en kleuters met zo'n verhaal? Voor de kinderen die het probleem hebben opgelost biedt het een aardige herkenning. Maar voor de kinderen die nog steeds niet op de grote-mensen-wc durven?

Ik denk dat het even duurt voor ze erachter komen wat er met Marijke aan de hand is of ouders moeten al vertellen waar het verhaaltje over gaat: ook zo'n meisje dat ... Op een derde van het verhaal staan 'n — wat lachende — vader en moeder met Marijke voor de wc-deur afgebeeld. De ouders zeggen dat iedereen naar de grote wc gaat, en Marijke

*durft niet te zeggen
waarom ze niet durft:*

*als je er doorzakt,
neemt het water je mee.*

Identificatiemogelijkheden, zeker. Maar later durft Marijke opeens wel. Maar liefst vier plaatjes waarop ze op die grote wc zit:

*plassen en drukken,
alles gaat lukken!!*

Het verhaal gaat op die toverbal lijken, die opeens vies gaat smaken. Voor ouders misschien een aardige vondst dat Marijke durft als de pot weer terecht is — misschien gebeurt het ook wel zo — voor peuters lijkt het me een beetje verraad. Zie je wel, zegt het boekje, iedereen gaat naar de grote wc, ook Marijke!

En die accepterende ouders van de jury? Die zijn als het erop aankomt nergens in het boekje te kennen!

De prenten

'De aardige, realistische tekeningen zijn een goede aanvulling van de tekst.' De pentekeningen met streepjes- en stippeltjesteknik van Dagmar Stam zijn voor kinderen misschien aardig, maar zeker niet bijzonder. Het gezichtje van Marijke is nogal vlak, ze lijkt erg veel op haar vriendjes en vriendinnetjes. Er zitten weinig accenten in de plaatjes. De illustraties vertellen meestal nauwgezet wat er in de tekst staat, maar voegen er geen extra dimensie aan toe. Soms ook zit de illustratie ernaast: als er staat 'De eend op de pot zit zelig te kijken' dan straalt de eendekop evenveel vriendelijkheid uit als wanneer Marijke met 'm speelt (p. 12). Soms is de illustratie zelfs verwarrend (p. 20). De tekst

*De eend op de pot
zit ook in de auto*

doet een andere situatie vermoeden dan het plaatje laat zien: Marijke zit op de grond een briefje te lezen.

Wat rolpatronen betreft zijn de plaatjes erg stereotyp: moeder drinkt thee, zit achter de naaimachine en haalt Marijke op van het verjaardagsfeestje. Vader komt één keer voor in het verhaal: bij die wc-deur. Ook het speelgoed van Marijke (doktersspullen, poppen, theeserviesje) en haar vriendje (vrachtauto, fietsje) 'passen' bij meisjes respectievelijk jongetjes.

De tekst

De jury noemt het 'levendige poëzie', waarin het ritme 'gevarieerd en dikwijls verrassend is', het rijm 'speels en vindig' en de taal 'eenvoudig, maar oorspronkelijk' (alsof dat een tegenstelling zou zijn). Over het geheel klopt dat wel, al zijn er wel een paar minder fraaie stukjes en zinnetjes, die vooral inhoudelijk niet lopen (p. 20):

*De eend op de pot
zit ook in de auto;*

Jasper is jarig vandaag

Hij heeft op de kaart

aan Marijke geschreven:

*Ik ga voor mijn vriendjes
een feestje geven.*

Als je wilt komen — heel graag!

De omgekeerde volgorde in tijd is hier erg verwarrend.

Er is voor de kritische lezer die veel verwacht van

een bekroond boek — dus wel wat op het karaatgehalte van het goud af te dingen. Het is wel een aardig boekje, maar het is wat te veel eer. Voor ouders en leerkrachten een extra reden om niet klakkeloos een gouden-griffel-boek te kopen, maar zich het hele jaar door in bibliotheek, boekhandel en bladen zelf goed te oriënteren.

Nannie Kuiper *De eend op de pot*
Geïllustreerd door Dagmar Stam
Leopold, Den Haag, prijs f 14,90

De Gouden Driehoek

Orlando is een nieuw driemaandelijks tijdschrift over (homo)seksualiteit en samenleving. Nummer 1, najaar 1982, gaat over tieners en homoseksualiteit. Er staan onder meer interviews in met jongeren over hun eerste ervaringen, een 'warenonderzoek' van jeugdbladen en een bespreking van kinderboeken, een interview met Nannie Kuiper: 'Ja, het gaat wel weer over een meisje en een jongetje. Over kinderen die van de heteroseksuele regels afwijken heb ik nog niet geschreven. Nog niet.'

In de kinderrubriek staat een mooi verhaal van Dolf Verroen — over Karel die prinses wil worden. En er wordt een nieuwe prijs uitgelooft: de gouden driehoek.

'... willen wij in de kinderboekenweek het boek bekronen dat het allerbeste laat zien dat het ook anders kan', anders dus dan vrouwen die met mannen samenwonen, dan jongens die met meisjes vrijen.

Uitgeverij Sjaloorn mag voortaan een gouden driehoek op de kaft van *El is zo blij met Els* van Liva Willems afdrukken.

Het verhaal van dit 'drie-turven-boek', ook voor jonge kinderen dus, gaat over El, een hamster, die van Jan, haar baasje, een vriendje krijgt. Ze vindt dat maar niks:

een man?

voor mij?

dan komt die man

in mijn hok

wat moet ik met een man?

Het wordt ook niks met Tiep, de man. Maar El voelt zich nu wél alleen. Als Jan dan een ander vrouwtje voor Tiep koopt — hij wil tenslotte kleintjes — denkt El: 'vreemd nu ben ik niet bang'. Ze vindt het nieuwe vrouwtje Els heel mooi. Als ze samen van de sla eten, raken hun

snorharen elkaar
o, wat zacht
ik kijk naar Els
ik ben wat bang
kan ze het zien?
(...)
ze zit heel stil
en ze kijkt naar mij
en ik kijk naar haar
en ik voel het
ik moet niet bang zijn.

El en Els worden gek op elkaar, vrijen met elkaar; Tiep krijgt een ander vrouwtje en deze keer lukt het.

Een aardig boekje, maar een gouden driehoek? In de bespreking van kinderboeken, elders in het nummer van *Orlando*, staat: 'Een leuk en leerzaam boekje, maar met de seksualiteit van het zeer jonge kind heeft het mijns inziens niet zoveel te maken' (p. 20). Maar wat is 'de' seksuali-

teit van 'het' zeer jonge kind? Wel kan wat worden gezegd over *de tekeningen*: niet allemaal even trefzeker, een wat chaotische layout; en over de *tekst*: een monoloog van El, vooral in het begin is dat voor kinderen verwarrend. Maar uit de bespreking van de rest van de boeken waarin het 'andere' voorkomt, blijkt dat het meestal toch niet anders kán. Vandaar: die gouden driehoek heeft wat minder pretenties.

Misschien moeten er wat meer werkgroepen, instanties enz. komen die boeken bekronen; dat doet dan wat meer recht aan al die verschillende én wisselende voorkeuren van die verschillende kinderen. Want het is net als met grote-mensenboeken, niet alle kinderen houden van hetzelfde.

Liva Willems *El is zo blij met Els*
Geïllustreerd door Huib Pieters
Sjaloom, Odiijk, prijs f 12,50

kort & krachtig

leesvoer

Oorlog in kinderboeken

De augustusaflevering van het tijdschrift *En nu over jeugdliteratuur* heeft als thema 'Oorlog in het kinderboek'.

De actualiteit biedt nog steeds voldoende aanleiding voor dit niet originele onderwerp.

Onder de titel 'Kom vanavond met verhalen' bevat het nummer eerst een ordenende inleiding over oorlog in kinderboeken. Daarna volgen een uitgebreid titel-overzicht, een diepgaande bespre-

king van een representatief en bekend kinderboek ('Reis door de nacht' van Anne de Vries), en verslagen uit de praktijk.

Spreekgedrag

Spreekgedrag is het terrein van logopedisten. Toch is het boekje *Expressiever en gemakkelijker spreken* ook belangrijk voor hen die moedertaal-onderwijs geven. Het boekje bevat namelijk een groot aantal gegevens, die voor lesgevers in spreekonderwijs eigenlijk onmisbaar zijn.

Op de eerste plaats zetten de auteurs, logopedisten aan de NLO d'Witte Leli, op een rijtje wat voor factoren bij het spreken een wezenlijke rol spelen. Ze maken een onderscheid tussen zichtbare en hoorbare factoren. Vervolgens behandelen ze stem, adem en articulatie.

Interessant in het boekje is de relatie die de auteurs leggen tussen gevoelens en emoties enerzijds en het spreken anderzijds. Een voorbeeld hiervan is spreekangst, waaraan zij een apart hoofdstuk besteden.

Als mensen in grote ruimten of met microfoon spreken, vereist dit aanpassing van het spreekgedrag. Daarover gaan twee hoofdstukjes. De auteurs gaan niet in op stem- en spraakstoornissen. Alleen neusspraak en broddelen worden uitgebreider behandeld.